

Helgi Pjeturss dr.

ÞÖRFIN FYRIR NÝA HEIMSKOÐUN

I. 6. hefti úrvarit íar Úrval, 1917, er grein eftir Albert Einstein, og þessi fornl á'i með: „Þekktasti vísindamaður heimsins segir að það sem manni nýr riði mest á, sje ný heimskoðun“.

Ekki þarf að efa, að greinin er góð og meikleg. En hiti er engu síður víst, að hin nýa heimskoðun Einsteins er mjög ófullnægjandi. Enga stærðfræðipekkingu þarf til þess að geta fullyrt það, það er í augum uppi, að heimskoðun þar sem lífið kemur alls ekki til greina, hlýtur óhjákvæmilega að vera mjög ófullkomin. Það sem vantar er, meira að segja, ekkert minna en aðalatriðið. Því að það sem vjer um fram alt þurfum að átta oss á og ráða framúr, er þetta: Er hægt að breyta svo til batnaðar lífinu hjer á jörðu, að af-sannist orð hins mikla spekings Schopenhauers. En hann sagði: „Líf-ið er það sem betur væri ekki“. Þessi kenning spekingsins er ennþá ihugun-arverðari þegar menn vita, að fram-vindustefna lífsins hjer á jörðu, er alveg óefað það sem rjett er að nefna helstefnu. Og glötunin vís, og það skamt undan, ef svo yrði haldið fram stefnunni. Spurningin verður

þá fyrst, hvort til muni vera nokkur sú stefna sem ekki sje helstefna, og síðan, hvort þess muni nokkur kostur að breyta um stefnu. Og víst er það, að ekkert er til sem mannkyni voru riður eins mikið á og þekking í þessum efnum. En einnig það er víst, að hjer verður eitthvað meira að koma til en jafnvel hinar stórkostlegustu uppgötvanir á lögmálum hinnar líflausu náttúru. Eins og nú einmitt eru þær frægu uppgötvanir í eðlisfræði og efnafræði, sem mönn-um hefir fundist svo mikið um, að þeir tala um að ný öld sje hafin, þóðeilisorkuöldin.

II.

Wilhelm Ostwald er einn sá maður sem jeg hefi sjeð skrifa af glegstum skilningi á því, hvílik nauðsyn væri nýrra uppgötvana í lífræði og ekki einungis í eðlisfræði, ef framfarir í vísindum ættu að geta orðið einsog þyrfti. Ostwald var mjög kunnur efnafræðingur, en gaf sig þó, síðari ár ævi sinnar, mikið að heimspeki. Og er til bók eftir hann sem heitir Naturphilosophie. Ekki man jeg þó eftir neinni bendingu hjá honum sem virðist vera nokkurnveginn í rjetta átt í þessu efni. En á því virðist ekki geta verið neinn vafi, að það sem þarf er eiginlega ekkert minna en það, að mannkynið geti breytst í fullkonnari líftegund, og þá fullkonnari einkum að víti. Og raunar virðist þetta ekki þurfa að vera svo ó-efnilegt, þegar þess er gætt, að hin-ar ýmsu manntegundir nútímans eru, án nokkurs vafa, ættaðar frá mann-

tegundum sem voru nútímans mönnum miklu síðri að viti. Framfarir í þessu aðalatriði hafa alveg vafalaust átt sjer stað, en að vísu á löngum tíma. Hinsvegar er ~~það~~inn svo yfirvoðandi nú, að skjótra framfara er þörf, ef duga skal. En ekki efast jeg þó um, að einmitt þetta getur orðið. Vjer verðum aðeins að færa oss betur í nyt en gert hefir verið, hiná svo furðulegu grisku sköpunarsögu, sem er að rekja til Pýþagórasar og Platons. Og að vísu þó að auka þar við, ekki allóverulega.

Jeg tel víst, að hinir grisku spekingar hafi haft rjett fyrir sjer í því, að lifið hjer á jörðu sje að rekja til nokkurskonar geislanar frá miklu fullkonnari lífverum á öðrum jarðstjörnum alheimsins. Og jeg held því fram, að nú sje fengin fullkomlega vísindaleg víska fyrir því, að í svefni á sjer lífsamband stað milli hinna ýmsu jarðstjarna alheimsins. Og eins, að um slíkt samband er að ræða á miðilsfundum, þar sem menn hafa haldið, að samband sje fengið við einhvern óskiljanlegan andaheim.

Það er þetta samband sem, með tilstyrk nýrrar vísindalegrar þekkingar, má auka svo og bæta, að árangurinn verði hin furðulegasta aukning lífsorku og vits. En þegar svo er komið verður mannkyni voru í augum uppi að því er fyrir sett að stefna einhuga að tilteknu marki, og að þá fyrst þegar það er gert, er hinn rjettu framvindustefnu náð. Það er sakir vanþekkingar á þessum aðalatriðum heims- og lífræðinnar, sem langmestu og öflugustu samtökin hjer á jörðu hafa einmitt verið um það, sem slst skyldi vinna, og hin mestu mikilmenni mannkynsögunnar, þarafleiðandi mjög miklu oftár en hitt, verið einmitt verstu mennirnir, þeir sem allra drottunargjarnastir voru, ágjarnastir og miskunnarlausastir, manndráparar og ræningjar meiri en allir aðrir. Það er vandl að skilja hvað muni vera

hið rjetta nafn á vegferð mannkyns, þar sem slíkir hafa verið foringjarnir.

10. 3.

Helgi Pjeturas.